

daki mesire yerlerini anlatan şiirleri onun en güzel manzumeleri içinde sayılır. Bununla birlikte birinci sınıf Abbâsî şairleri arasında yer almasını sağlayan şiirleri methiyeleridir. Methiyelerinin nesib bölümündeki gazellerini geleneğe uyararak nazmetmiştir. Gazelden övgüye geçişte büyük ustalık göstermiş, berâat-i tehalus için güzel örnekler ortaya koymuştur. Mahmûd Saffet b. Mustafa Ağa es-Sââtî şairin divanından seçtiği bazı şiirleri yayımlamış (Kahire 1278, 1298), daha sonra Enîs el-Makdisî, Süleymaniye Kütüphanesi nüshasını esas alıp Suriye ve Mısır nüshalarıyla karşılaştırarak eseri geniş bir mukaddimeyle birlikte neşretmiştir (I-II, Beyrut 1938-1939). İbnü's-Sââtî'nin ayrıca *Mukaṭṭa'âtü'n-Nîl* adlı küçük bir divanı olduğu kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bahâeddin İbnü's-Sââtî, *Divân* (nşr. Enîs el-Makdisî), Beyrut 1938-39, neşredenin girişi, I, 15-44; II, 174; Münzirî, *et-Tekmile*, II, 142; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnû'l-enbâ*, Beyrut 1981, III, 301-302; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 395-397; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Ğuşûnû'l-yâni'â fi meḥâsinî şu'arâ'l-l-mi'etî's-sâbi'a* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî), Kahire 1977, s. 118-130; Zehebî, *A'lâmü'n-nûbelâ*, XXI, 471; a.mlf., *el-lber*, V, 11; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 5; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 13; Mehmed Zihni Efendi, *Kitâbü't-Terâcim*, İstanbul 1304/1887, s. 62-63; Brockelmann, *GAL*, I, 298; *Suppl.*, I, 456; C. Zeydân, *Âdâb* (Dayf), III, 20; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifîn*, VII, 92; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), V, 150; Ömer Feruh, *Târîhu'l-edeb*, III, 440-442; Nevzat H. Yanık, "Suriyeli Meşhur Şair İbnü's-Sââtî", *EFAD*, sy. 21 (1995), s. 127-156; H. Suter - [J. Vernet], "İbn al-Sâ'atî", *EI²* (Fr.), III, 945.

NEVZAT H. YANIK

İBNÜ'S-SÂÂTÎ, Fahreddin (فخرالدين ابن الساعاتي)

Fahrüddin Rıdvân b. Muhammed
Ali b. Rüstem el-Horasânî es-Sââtî
(ö. 618/1221 [?])

Hekim ve vezir.

Dimaşk'ta doğdu; aslen Horasanlı bir aileye mensuptur. Bir muvakkit olan babası aynı zamanda saat yapım ve onarımıyla uğraştığı için İbnü's-Sââtî nisbesiyle tanınmıştır. Râdiyyüddin er-Rahbî ile Dimaşk'a gelen Fahreddin el-Mardî'nin tıp, Tâceddin el-Kindî'den edebiyat okudu. Şiir ve mûsikîyle ilgilenmesinin yanında yüksek seviyede mantık ve felsefe bilgisine de sahipti.

Eyyübî hânedanından I. el-Melikü'l-Âdil'in oğlu el-Melikü'l-Fâiz'in veziri, diğer oğlu el-Melikü'l-Muazzam İsa'nın hem

veziri hem özel hekimi olan İbnü's-Sââtî çok zeki ve ihtiras derecesinde ilme düşkün bir kimse idi. Yâkût el-Hamevî birkaç defa onun meclisine katıldığını belirtir ve 618'de (1221) Dimaşk'ta vefat ettiğini söyler (*Mu'cemû'l-üdebâ*, XI, 142); öte yandan Bağdatlı İsmâil Paşa 620'de (1223), Heinrich Suter ve Sarton ise 620-630 (1223-1233) yılları arasında öldüğünü söylemektedirler. Babası gibi saat yapım ve onarımını iyi bildiği anlaşılan İbnü's-Sââtî'nin, babası tarafından yapılarak Dimaşk'ta Bâbü Ceyrûn'a (Bâbü's-Sâât) konulan saatin bakım ve onarımı için yazdığı *İlmü's-sâ'ât ve'l-amelü bihâ* adlı eseri günümüze ulaşmış ve Muhammed Ahmed Dehmân tarafından başka risâlelerle bir arada yayımlanmıştır (Dimaşk 1402/1981). İsmâil b. Rezzâz el-Cezerî'nin eseriyle birlikte ilk İslâm saatleri konusunda önemli bir kaynak sayılan bu kitabın Almanca özet tercümesini Eilhard Wiedemann ve Fritz Hauser yapmıştır ("Über die Uhren im Bereich der islamischen Kultur", *Nova acta academiae naturae curiosorum*, C, Halle 1915, s. 176-266). Kaynaklarda onun, tıpta geleneğine bağlı olduğu İbn Sînâ'nın *el-Kânûn fi't-ṭıbb*'ine bir hâşiye ve *Kitâbü'l-Külenc*'ine bir tekmile yazdığı, ayrıca *Kitâbü'l-Muhtârât* adı altında Arap şiirinden seçmeler yaptığı zikredilmektedir (İbn Ebû Usaybia, s. 662).

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu'cemû'l-üdebâ*, XI, 141-143; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnû'l-enbâ*, s. 661-662; Suter, *Die Mathematiker*, s. 136-137; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 369; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifîn*, IV, 166; Sarton, *Introduction*, II, 631-632; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 27; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, III, 192; H. Suter - [J. Vernet], "İbn al-Sâ'atî", *EI²* (İng.), III, 921; Ebû Muhammed Vekîlî, "İbn Sâ'atî", *DMBİ*, III, 654-655.

MAHMUT KAYA

İBNÜ'S-SÂÂTÎ, Muzafferüddin (مظفرالدين ابن الساعاتي)

Ebü'l-Abbâs Muzafferüddin Ahmed
b. Ali b. Tağlib
el-Ba'lebekî el-Bağdâdî
(ö. 694/1295)

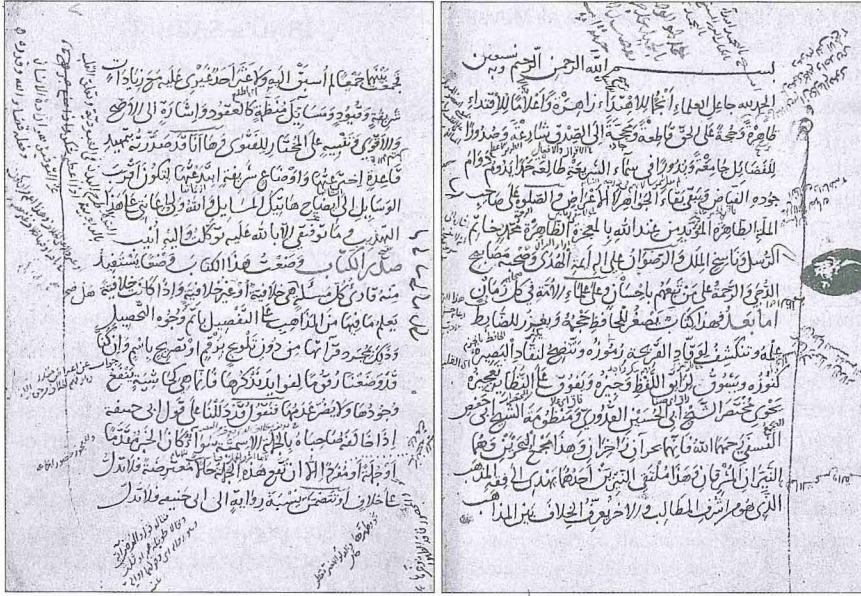
Hanevî fakihî.

Aslen Ba'lebekli olup 10 Zilkade 651 (1 Ocak 1254) tarihinde Bağdat'a bağlı Der-tenk'te dünyaya geldi (Nâcî Ma'rûf, I, 88). Ziriklî'nin Ba'lebek'te doğduğuna dair verdiği bilgi doğru değildir. Astronomiye ilgilenen ve saat imalâtçısı olan babası

na nisbetle İbnü's-Sââtî diye tanındı. Babasının Bağdat'ta Müstansırıyye Medresesi'nin giriş kapısı üstündeki saati de yaptığı yahut bakımıyla görevli olduğu kaydedilir. Daha sonra ramazan ve kurban bayramlarında Müstansırıyye'de hutbe okumakla görevlendirilmesi ve bunun için de Hâşimî-Abbâsî soyundan gelme şartının aranması sebebiyle bu aileye mensup olduğu belirtilmektedir (*a.g.e.*, I, 84).

İbnü's-Sââtî Bağdat'ta öğrenim gördü. Zahirüddin Muhammed b. Ömer en-Nevcâbâzî, Ebû'l-Berekât en-Nesefî, İbnü's-Saykal el-Cezerî diye tanınan Ebû'n-Nedâ Meâd b. Nasrullah el-Harânî gibi âlimlerden ders aldı. Özellikle fıkıh, fıkıh usulü, kelâm, Arap dili ve edebiyatı dallarında yetiştii. Muvaffakiyye ve Müstansırıyye medreselerinde müderrislik yaptı. Talebeleri arasında Tâceddin İbnü's-Sebbâk diye tanınan Ali b. Sencer el-Bağdâdî, oğlu Mecdüddin İbnü's-Sââtî, kızı Fâtıma ve Rükneddin es-Semerkindî'nin adları geçmektedir. Leknevî'nin, doğum tarihini (661/1263) vefat yılı olarak kaydettiği Ali b. Sencer el-Bağdâdî'yi (ö. 750/1349 veya 755/1354) onun hocası olarak göstermesi (*el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 26, 121) doğru değildir. İbnü's-Sââtî, Rebîülevvel 686'da (Nisan-Mayıs 1287) Kâdikudât İzzeddin İbnü'z-Zencânî'ye nâib oldu. 4 Cemâziyelevvel 694 (22 Mart 1295) tarihinde Bağdat'ta vefat etti ve Cüneyd-i Bağdâdî'nin kabri yanında defnedildi. Zamanında Hanevî mezhebinin önde gelen simalarından biri olan İbnü's-Sââtî, fıkıh ve usulüne dair kaleme aldığı iki eseri ve güzel yazısıyla tanınmıştır. Fıkıh usulüyle ilgili eserini şerheden çağdaşı Şemseddin Muhammed b. Mahmûd el-İsfahânî onu takdirle anar, yine fıkıh ve usulü konusunda iki önemli eser yazan Mâlikî âlimi Cemâleddin İbnü'l-Hâcib'den daha zeki olduğunu belirtirdi.

Eserleri. 1. *Mecma'u'l-bahreyn ve mülteka'n-neyyireyn*. Hanevî fıkıh literatüründe Mevsilî'nin *el-Muhtâr*, Ebû'l-Berekât en-Nesefî'nin *Kenzü'd-dekâ'ik* ve Tâcüşşerîa'nın *Vikâyetü'r-rivâye*'siyle birlikte "mütûn-i erbaa" diye anılan dört temel kitaptan biri olup Kudûrî'nin *el-Muhtaşar*'ı ile Ebû Hafs en-Nesefî'nin *el-Manzûmetü'n-Nesefiyye* adlı eserinin bir araya getirilmesiyle telif edilmiştir. Önsözde bu iki eserin birer deniz ve ışık, kendi kitabının da bunların birleştiği ve birbirine kavuştuğu yer olduğunu belirten müellif esere bu özellikleri ifa-

Muzafferüddin İbnü's-Sââtî'nin *Mecma'u'l-bahreyn ve mülteka'n-neyyireyn* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2087)

de eden bir ad vermiştir. Bu sebeple bazı kaynaklarla (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1599) bir kısım yazma nüshalarda ve kütüphane kataloglarında kitap adındaki son kelime-nin "nehreyn" şeklinde yazılması doğru değildir. Müellif eserini yazarken söz konusu iki metni bir araya getirmekle yetinmeyip bazı ilâvelerde bulunmuş, sahih ve fetva için tercih edilen görüşlere işaret etmiştir. Gerek mezhep içindeki farklı görüşleri gerekse diğer mezheplerin görüşlerini verirken her biri için ayrı cümle yapısı ve fiil kipi kullanarak farklı bir metot denemiştir. *Mecma'u'l-bahreyn*'in yarıya yakını Süleymaniye Kütüphanesi'nde olmak üzere Türkiye'de ve Türkiye dışındaki kütüphanelerde 150 civarında yazma nüshası bulunmaktadır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2087-2102, Hasan Hüsnü Paşa, nr. 317 [istinsah yılı: 690], Esad Efendi, nr. 908-911; TSMK, III. Ahmed, nr. 712, 727, 1038-1039, 1041-1042; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 2160, 2252, 2336-2338, 2491, 8856, 8913; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1796-1799; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 9322 [müellif hayatta iken talebesi Bedreddin Muhammed b. Ömer en-Neseîf tarafından 691/1292 yılında istinsah edilmiştir], 2560, 4220, 6153, 6676, 7361, 7782). Başta bizzat müellifi tarafından olmak üzere eser için birçok şerh ve hâşiye yazılmıştır. Müellife ait şerhin otuz

kadar, çok tutulan İbn Melek'e ait şerhin ise 150'yi aşkın nüshası günümüze ulaşmıştır. a) İbnü's-Sââtî, *Şerhu Mecma'i'l-bahreyn* (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1752-1754, Şehid Ali Paşa, nr. 838, 840, Mahmud Paşa, nr. 191-192; Millet Ktp., Murad Molla, nr. 889; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1213-1214; Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 587; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 2623, 4472, 7066, 8281, 9360-9361). Bu şerhe Cemâleddin Aksarâyî bir hâşiye yazmıştır (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1472). b) Ebü'l-Abbâs Şehâbeddin Ahmed b. İbrâhim el-Ayıntâbî, *el-Menba' fi şerhi'l-Mecma'* (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 768, Cârullah Efendi, nr. 707-708; Millet Ktp., Murad Molla, nr. 891; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, el-Fikhü'l-Haneî, nr. 472, IV ve V. ciltler müellif hattı). c) İbn Melek, *Şerhu Mecma'i'l-bahreyn* (Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 809-814, Murad Molla, nr. 885-887; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 2006, 2097-2099, 2246-2248, 2334-2335, Veliyyüddin Efendi, nr. 1215-1217; Süleymaniye Ktp., Süleymaniye, nr. 272, 489-492, Fâtih, nr. 1760-1766; Amasya Beyazıt Ktp., nr. 344-347, 350, 353-356, 358; Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye, nr. 7083 [müellif nüshasından istinsah edilmiş olup üzerinde İbn Âbidîn'e ait notlar vardır], 2650, 3708, 6584, 8280, 9522). İbn Kutluboğa bu şerh üzerine bir

hâşiye kaleme almıştır (Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 2492; Millet Ktp., Feyzullah Efendi, nr. 707-708; Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 750; Râgıb Paşa Ktp., nr. 478). d) İbnü'z-Ziyâ el-Mekkî, *el-Meşra' fi şerhi'l-Mecma'* (Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 705, I. cilt; ayrıca bk. Brockelmann, GAL, I, 477). e) Bedreddin el-Aynî, *el-Müstecma' fi şerhi'l-Mecma'* (Millet Ktp., Murad Molla, nr. 888; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1222; Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhim Paşa, nr. 580). f) Ebü'l-Abbâs İbn Şâbân et-Trablusî, *Teşnîfü'l-mesma' 'ale (fi şerhi)'l-Mecma'* (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1218-1219, Bayezid, nr. 2452; Râgıb Paşa Ktp., nr. 525; Nuruosmaniye Ktp., nr. 45; Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 702). g) Ebü'l-Mevâhib Ahmed b. Ebü'r-Rûh İsâ b. Halef er-Reşîdî, *Ḳurretü'l-'ayn fi halli elfâzi Mecma'i'l-bahreyn* (Süleymaniye Ktp., Sultan I. Ahmed, nr. 92). Eser üzerine yazılmış bir ta'likattir. Şemseddin Konevî, *Mecma'u'l-bahreyn*'e Ahmed b. Hanbel'in görüşlerini ilâve etmek suretiyle *Dürerü'l-bihâr* adlı bir eser kaleme almıştır (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 196, Cârullah Efendi, nr. 640, Reîsül-küttâb Mustafa Efendi, nr. 330, Ayasofya, nr. 2244; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1523; TSMK, III. Ahmed, nr. 1035; Amasya Beyazıt Ktp., nr. 1461). *Mecma'u'l-bahreyn* üzerine diğer bazı şerhlerle ihtisar ve nazım çalışmaları da yapılmıştır (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1599-1601; ayrıca bk. Brockelmann, GAL, I, 477; Suppl., I, 658). 2. *el-Bedî'*. Çeşitli kaynaklar eseri bu adla anmakla birlikte başta müellif hattı nüsha olmak üzere bazı nüshalarda adı *Nihâyetü'l-vüşûl ilâ 'ilmi'l-uşûl* şeklinde kaydedilmektedir. Eseri neşre hazırlayanlardan Sa'd b. Garîr de bunu esas almıştır. Ancak önsözde bunu takip eden cümlede müellifin, eseri için kullandığı "bedî'" (eşsiz, mükemmel) sıfatı diğer adı unutturacak kadar yaygınlık kazanmıştır (*el-Bedî'*, hazırlayanın girişi, I, 242-243). Bazı eserlerde geçen *Bedî'u'n-nizâmi'l-câmî' beyne kitâbeyi'l-Bezdevî ve'l-İhkâm* adı (*Keşfü'z-zunûn*, I, 235; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 100) kitabın özelliğini yansıtan sonradan yapılmış bir yakıştırma olmalıdır. Bağdatlı İsmâil Paşa ise *el-Bedî'* ile *Nihâyetü'l-vüşûl*'ü iki ayrı eser gibi kaydetmiştir (a.g.e., I, 101). İbnü's-Sââtî, önsözde de belirttiği gibi Seyfeddin el-Âmidî'nin *el-İhkâm*'ı ile Fahrülislâm el-Pezdevî'nin *Kenzü'l-vüşûl* adlı eserini özetleyip bazı ilâvelerle kitabını telif etmiştir.

Daha önce, fıkıh usulü alanında usul kaideleri üzerine fıkıhın fûrûunu bina eden mütekellimîn ve fikhî meselelerden hareketle usul kurallarını tesbit eden fukaha metotlarına göre eserler telif edilmişken İbnü's-Sââtî, her iki usule göre yazılmış iki önemli eseri birleştirdiği yeni bir telif metodu ortaya koymuştur. Fıkıhla ilgili eserinde kendi mezhebiyle diğer mezheplerin görüşlerini toplayan İbnü's-Sââtî'nin fıkıh usulü konusunda da farklı iki usulü bir araya getirmesi dikkat çekmektedir. Bundan dolayı *el-Bedî'* hem Hanefî hem Şâfiî âlimleri tarafından şerhedilmiştir. Birçok yazma nüshası bulunan eser (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Usûlül-fikh, nr. 139, müellif hattı, yıl 694/1295; Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 601-603, Lâleli, nr. 686, Beşir Ağa, nr. 186, Fâtih, nr. 1243, Damad İbrâhim Paşa, nr. 435, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 115, Ayasofya, nr. 984; İÜ Ktp., AY, nr. 1372, 2044; Nuruosmaniye Ktp., nr. 1294; Diyarbakır İl Halk Ktp., nr. 2313), Câmîatü'l-Ezher külliyyetü's-şerîa ve'l-kânûn'da Mehmed Akkaya (I-II, 1402/1982), Mekke Câmîatü Ümmî'l-kurâ külliyyetü's-şerîa'da Sa'd b. Garîr b. Mehdî es-Sülemî (I-II, 1405/1985) tarafından doktora tezi olarak neşre hazırlanmıştır. Kitap üzerine yazılan belli başlı şerhler şunlardır: a) Ebû'l-Feth Muslihüddin Mûsâ b. Emîri Hâc et-Tebrîzî, *er-Reffî fi şerhi'l-Bedî'* (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 633, Yenicami, nr. 331; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Usûlül-fikh, nr. 63). b) Mahmûd b. Abdurrahman el-İsfahânî eş-Şâfiî, *Beyânü me'âni (müşkili)'l-Bedî'* (Râgıb Paşa Ktp., nr. 410, 411; Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 1345, Hasan Hüsnü Paşa, nr. 532; Beyazıt Devlet Ktp., Bayezid, nr. 6133; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Usûlül-fikh,

nr. 14). c) İbnü's-Şeyh Uveyne el-Mevsilî eş-Şâfiî, *Şerhu'l-Bedî'* (Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Usûlül-fikh, nr. 17). d) Ömer b. İshak el-Gaznevî, *Kâşifü me'âni'l-Bedî' ve (fi) beyânü müşkilihi'l-menî'* (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 683, Hacı Hüsnü Paşa, nr. 531; Âtîf Efendi Ktp., nr. 694; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Tal'at, nr. 299). Hanefîler'den İbnü'l-Hümâm ile Şâfiîler'den İbn Hatîb Cibrîn ve diğer bazı âlimler de kitaba şerhler yazmışlardır (*Keşfü'z-zunûn*, I, 235-236). Kaynaklarda İbnü's-Sââtî'nin, çağdaşı İbn Kemmûne'ye reddiye olarak *ed-Dürü'l-menâdî fi'r-red'alâ feylesûfî'l-Yehûd* adıyla bir eser yazdığı da kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muzafferüddin İbnü's-Sââtî, *el-Bedî'* (doktora tezi, 1402/1982, haz. Mehmed Akkaya, Câmîatü'l-Ezher), MÜFİF Ktp., tezler, nr. 486/1, hazırlayanın girişi, I, 1-245; Yâfiî, *Mir'âtü'l-cenân*, IV, 227; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-muğiyye*, I, 208-212; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-şâfi*, I, 420-423; İbn Kutluboğa, *Tâcü't-terâcîm* (nşr. M. Hayr Ramazan Yûsuf), Dimaşk 1413/1992, s. 94-95; Taşköprizade, *Miftâhu's-sa'âde*, II, 187-188; Temîmî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, I, 400-401; *Keşfü'z-zunûn*, I, 235-236; II, 1599-1601; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 419; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 26-27, 121; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cenât*, I, 325-328; *Hediyyetü'l-ârifîn*, I, 100-101; Brockelmann, *GAL*, I, 477; *Suppl.*, I, 658; Abdullâh Mustafa el-Merâgî, *el-Fethu'l-mübîn*, Kahire, ts., II, 97-98; Karatay, *Arapça Yazmalar*, II, 508-511; Nâci Ma'rûf, *Târîhu 'ulemâ'i'l-Müstasririyye*, Kahire 1396/1976, I, 84, 91-94; II, 314, 315, 324, 330-331; M. Mutî' el-Hâfiz, *Fihrisü mahtûâtü Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye: el-Fıkhu'l-Hanefî*, Dimaşk 1401/1981, II, 140-143; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), I, 175; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkıh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 70-71; Hasan Yûsufî Eşkûrî, "İbn Sââtî", *DMBİ*, III, 654.

AHMET ÖZEL

İBNÜ'S-SABBÂĞ

(ابن الصباغ)

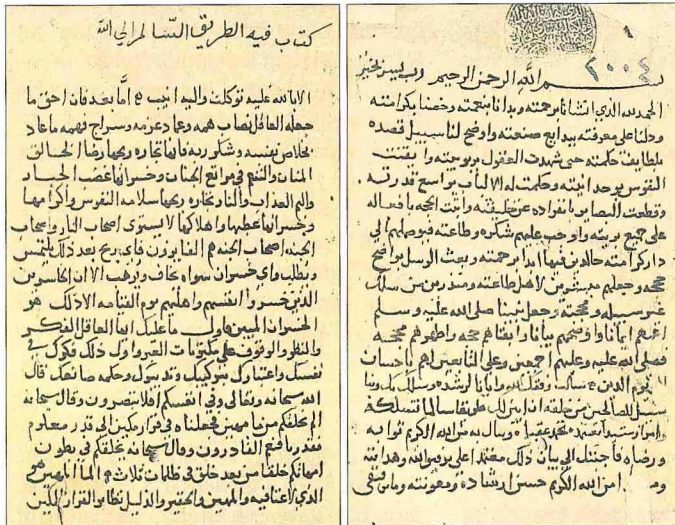
Ebû Nasr Abdüsseyyid b. Muhammed
b. Abdilvâhid el-Bağdâdî
(ö. 477/1084)

Şâfiî fakihi.

400 (1009) yılında Bağdat'ta doğdu. İlmi geleneğe sahip bir aileye mensuptur. Ebû'l-Hüseyn Muhammed b. Hüseyin el-Kattân ve İbn Şâzân el-Bağdâdî'den hadis dinledi; Kadı Ebû't-Tayyib et-Taberî'den fıkıh okudu. Zamanında Irak bölgesinin önde gelen Şâfiî fakihlerinden biri oldu. Selçuklu Veziri Nizâmülmülk'ün 459'da (1067) inşa ettirdiği Nizâmiye Medresesi'nde Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin ders vermeyi reddetmesi üzerine İbnü's-Sabbâğ ders verdi. Ancak öğrencilerin çabalarıyla Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin kararından vazgeçmesi üzerine yirmi gün sonra bu görevden alındı. Talebeleri ve kendisinden rivayette bulunanlar arasında oğlu Ebû'l-Kâsım Ali, Hatîb el-Bağdâdî, Ebû'l-Kâsım İsmâil b. Ahmed es-Semerkindî, Harîrî, Mü'temen b. Ahmed es-Sâcî, Muhammed b. Abdülbâkî el-Ensârî, Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî ve Ebû Nasr el-Gâzî gibi âlimler bulunmaktadır.

İbnü's-Sabbâğ, 476 (1083) yılında Şîrâzî'nin vefatının ardından Nizâmiye Medresesi'nde bir yıl daha ders verdikten sonra gözlerinden rahatsızlanınca azledildi. Bu göreve tekrar dönmek için Nizâmülmülk'le görüşmek üzere İsfahan'a gitti. Nizâmülmülk'ün kendisi için ayrı bir medrese inşa edilmesi için emir vermesi üzerine Bağdat'a geri dönen İbnü's-Sabbâğ üç gün sonra 13 veya 14 Cemâziyelevvel 477 (17 veya 18 Eylül 1084) tarihinde burada vefat etti. Önce evine defnedilen cenazesi daha sonra Bâbü Harb Kabristanı'na nakledildi. Zühd ve takvâsiyle tanınan İbnü's-Sabbâğ'ın Ebû İshak eş-Şîrâzî'ye denk olduğu, hatta mezhep fikhini ondan daha iyi bildiği nakledilir (İbn Hallikân, III, 217). Hanbelî âlimi Ebû'l-Vefâ İbn Akil de onun tanıdığı üç mutlak müctehidden biri olduğunu söylemekte (Sübkî, V, 123), mezhepte yerleşik bazı görüşleri eleştirdiği de görülmektedir (a.g.e., V, 127-134).

Eserleri. 1. eş-Şâmil. İbn Hallikân tarafından Şâfiî fikhinin en güvenilir kitaplarından biri olarak nitelendirilen esere (*Vefeyât*, III, 217), öğrencisi Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed eş-Şâşî'nin eş-Şâfiî adıyla kaleme aldığı yirmi ciltlik şerhinden

İbnü's-Sabbâğ'ın
et-Tarîku's-sâlim ilallâh adlı
eserinin
ilk iki sayfası
(Süleymaniye Ktp.,
Ayasofya,
nr. 2004)